Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 10 czerwca 2021 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Odpowiedzialność za produkty wadliwe – Dyrektywa 85/374/EWG – Artykuł 2 – Pojęcie „produktu wadliwego” – Wydrukowany egzemplarz gazety zawierający nieprawidłową poradę zdrowotną – Wyłączenie z zakresu stosowania

W sprawie C-65/20,

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowieniem z dnia 21 stycznia 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 7 lutego 2020 r., w postępowaniu:

VI

przeciwko

KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.-C. Bonichot, prezes izby, L. Bay Larsen, C. Toader (sprawozdawczyni), M. Safjan i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG – S. Korn, Rechtsanwalt,

– w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller, M. Hellmann i U. Bartl, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – A.C. Becker i G. Gattinara, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 kwietnia 2021 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 2 dyrektywy Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.U. 1985, L 210, s. 29), zmienionej dyrektywą 1999/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 maja 1999 r. (Dz.U. 1999, L 141, s. 20) (zwanej dalej „dyrektywą 85/374"), interpretowanego w świetle art. 1 i art. 6 tej dyrektywy.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy VI, obywatelką austriacką, a KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG, spółką prasową z siedzibą w Austrii, w przedmiocie przedstawionego przez VI żądania zapłaty zadośćuczynienia za uszkodzenia ciała doznane w wyniku zastosowania się do nieprawidłowej porady zdrowotnej opublikowanej w wydawanej przez tę spółkę gazecie.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy od drugiego do czwartego, szósty i siódmy dyrektywy 85/374 stanowią:

„niezależna od winy odpowiedzialność ze strony producenta jest jedynym właściwym środkiem rozwiązania tego problemu, charakterystycznego dla obecnych czasów rosnącej technicyzacji, poprzez sprawiedliwe rozłożenie ryzyka tkwiącego w nowoczesnej technologicznie produkcji;

odpowiedzialność niezależna od winy powinna mieć zastosowanie jedynie do rzeczy ruchomych pochodzących z produkcji przemysłowej; w rezultacie właściwe jest wyłączenie odpowiedzialności za produkty rolne i produkty łowiectwa, z wyjątkiem przypadku, gdy zostały one poddane obróbce o charakterze przemysłowym, która mogłaby spowodować powstanie wady w tych produktach; odpowiedzialność przewidziana niniejszą dyrektywą powinna również odnosić się do rzeczy ruchomych, które są używane w budownictwie lub są instalowane w nieruchomościach;

ochrona konsumenta wymaga, żeby wszyscy producenci zaangażowani w proces produkcji ponosili odpowiedzialność w zakresie, w jakim ich produkt gotowy, część składowa lub jakikolwiek surowiec dostarczone przez nich były wadliwe […];

[…]

w celu ochrony dobrego samopoczucia fizycznego i mienia konsumenta należy ustalać wadliwość produktu przez odwoływanie się nie do jego przydatności do użytku, lecz do braku bezpieczeństwa, którego ogół społeczeństwa ma prawo oczekiwać; bezpieczeństwo produktu ocenia się poprzez wyłączenie każdego niewłaściwego użycia produktu w danych okolicznościach;

sprawiedliwy podział ryzyka między osob[ą] poszkodowaną a producentem zakłada możliwość uwolnienia się producenta od odpowiedzialności, jeżeli przedstawi on dowody stwierdzające istnienie określonych okoliczności oczyszczających z zarzutów”.

4 Zgodnie z art. 1 tej dyrektywy:

„Producent jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez wadę w jego produkcie”.

5 Artykuł 2 wspomnianej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Do celów niniejszej dyrektywy »produkt« oznacza każdą rzecz ruchomą, nawet będącą częścią składową innej rzeczy ruchomej lub nieruchomej. »Produktem« jest także elektryczność”.

6 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„»Producent« oznacza producenta produktu gotowego, producenta każdego surowca lub producenta części składowej i każdą osobę, która przedstawia się jako producent, umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie”.

7 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 85/374 stanowi:

„Produkt jest wadliwy, jeżeli nie zapewnia bezpieczeństwa, jakiego osoba ma prawo oczekiwać, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, w szczególności:

a) wygląd produktu;

b) sposób użycia produktu, którego można rozsądnie oczekiwać;

c) czas, w którym produkt został wprowadzony do obrotu”.

Prawo austriackie

8 W drodze Produkthaftungsgesetz (ustawy o odpowiedzialności za produkty, BGBl. 99/1988), w wersji uwzględniającej zmianę opublikowaną w BGBl. I 98/2001 (zwanej dalej „ustawą o odpowiedzialności za produkty”) dokonano transpozycji dyrektywy 85/374 do prawa austriackiego.

9 Zgodnie z § 1 ust. 1 ustawy o odpowiedzialności za produkty:

„Jeżeli wada produktu spowoduje śmierć, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia lub uszkodzenie rzeczy innej niż produkt, za szkodę odpowiedzialny jest:

1. przedsiębiorca, który produkt wyprodukował i wprowadził do obrotu,

[…]”.

10 Paragraf 3 tej ustawy stanowi:

„»Producentem« […] jest ten, kto wytworzył produkt gotowy, surowiec lub część składową, oraz każdy, kto występuje jako producent, umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie”.

11 Paragraf 4 wskazanej ustawy stanowi:

„»Produkt« oznacza każdą rzecz ruchomą, nawet jeśli jest ona częścią składową innej rzeczy ruchomej lub została przyłączona do rzeczy nieruchomej, w tym energię”.

12 Zgodnie z § 5 ust. 1 tej ustawy:

„Produkt jest wadliwy, jeżeli nie zapewnia bezpieczeństwa, jakiego osoba ma prawo oczekiwać, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, w szczególności:

1) wygląd produktu;

2) sposób użycia produktu, którego można rozsądnie oczekiwać;

3) czas, w którym produkt został wprowadzony do obrotu.

[…]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

13 KRONE – Verlag jest właścicielem i wydawcą regionalnego wydania gazety *Kronen-Zeitung*.

14 W dniu 31 grudnia 2016 r. spółka ta opublikowała w części „Austria”, w kolumnie zatytułowanej „Hing'schaut und g'sund g'lebt” („Jak żyć zdrowo”) artykuł opisujący korzyści płynące ze stosowania okładów z tartego chrzanu. Artykuł ten został podpisany przez *Kräuterpfarrer Benedikt* (wielebnego zielarza Benedykta), osobę będącą członkiem zakonu, która jako ekspert w dziedzinie ziół leczniczych udziela bezpłatnie porad w rubryce publikowanej codziennie przez tę gazetę.

15 Artykuł ten miał następującą treść:

„Łagodzenie bóli reumatycznych

Świeży, grubo starty chrzan może przyczynić się do zmniejszenia bólu spowodowanego reumatyzmem. Bolące miejsca należy najpierw natrzeć gęstym olejem roślinnym lub smalcem wieprzowym, a następnie nałożyć na nie warstwę startego chrzanu i docisnąć. Okład taki można pozostawić na czas od dwóch do pięciu godzin, a następnie go usunąć. Jego zastosowanie ma pozytywny efekt drenujący”.

16 Wskazany w artykule okres od dwóch do pięciu godzin, podczas którego substancja miała być stosowana, był jednak nieprawidłowy, ponieważ zamiast słowa „minut” użyto słowa „godzin”.

17 W dniu 31 grudnia 2016 r. powódka w postępowaniu głównym, opierając się na wskazanym w artykule czasie leczenia, nałożyła okład z tej substancji na staw skokowy swej stopy na około trzy godziny i zdjęła go dopiero wtedy, gdy zaczęła odczuwać silny ból, którego źródłem była toksyczna reakcja skórna.

18 Powódka w postępowaniu głównym wniosła o zasądzenie na swą rzecz od spółki KRONE – Verlag kwoty 4400 EUR tytułem zadośćuczynienia za uszkodzenie ciała oraz o stwierdzenie, że wydawca ten ponosi odpowiedzialność za wszystkie obecne urazy i przyszłe skutki zdarzenia, które miało miejsce w dniu 31 grudnia 2016 r.

19 Ponieważ jej żądanie zostało oddalone w pierwszej instancji i w postępowaniu apelacyjnym, powódka w postępowaniu głównym wniosła rewizję do sądu odsyłającego.

20 Sąd ten wyjaśnia, że zawisły przed nim spór dotyczy kwestii, czy wydawca prasowy lub właściciel gazety może zostać pociągnięty do odpowiedzialności na podstawie dyrektywy 85/374 za szkodliwe skutki wynikające z nieprawdziwych informacji zawartych w artykule, na którego publikację zezwolił.

21 Sąd odsyłający wskazuje, że jeśli chodzi o nośniki informacji, to część doktryny ogranicza odpowiedzialność za produkty wadliwe do szkód, które zostały spowodowane przez nośnik jako taki, na przykład przez wykonaną z materiałów toksycznych okładkę książki lub toksyczną farbę drukarską. Według tej części doktryny odpowiedzialność za produkty wadliwe powinna obejmować odpowiedzialność za to, że dana rzecz może stwarzać niebezpieczeństwo, a nie odpowiedzialność za udzieloną poradę, ponieważ świadczenia intelektualne nie mogą zostać zakwalifikowane jako „produkt" w rozumieniu art. 2 dyrektywy 85/374. Tak szeroka wykładnia pojęcia „produktu" skutkowałaby objęciem zakresem stosowania tej dyrektywy, która przewiduje niezależną od winy odpowiedzialność producenta, wszelkich sformułowanych na piśmie koncepcji. Informacje powinny zostać wyłączone z zakresu stosowania wskazanej dyrektywy, ponieważ związek odpowiedzialności za produkty wadliwe z okolicznością, że dana informacja została utrwalona na nośniku fizycznym, ma charakter przypadkowy.

22 Sąd odsyłający wskazuje, że inna część doktryny pragnie rozszerzyć zakres tej odpowiedzialności na sytuacje, w których szkody wynikają z wadliwego świadczenia intelektualnego. Zakresem pojęcia „producenta" odpowiedzialnego za szkodę spowodowaną wadliwością produktu należałoby tym samym objąć wydawcę, autora i drukarza. Ta część doktryny uważa, że należy dopuścić możliwość, aby odpowiedzialność autorów książek, właścicieli mediów lub wydawców powstawała na podstawie dyrektywy 85/374 z uwagi na treść wydrukowanego utworu, który został nabyty właśnie ze względu na tę treść. W związku z tym oczekiwania konsumenta co do takiego produktu nie ograniczają się do utworu drukowanego jako przedmiotu, lecz odnoszą się również do samej jego treści.

23 W tych okolicznościach Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytanie prejudycjalne:

„Czy art. 2 [dyrektywy 85/374] w związku z [jej] art. 1 i art. 6 należy interpretować w ten sposób, że za (wadliwy) produkt należy uznać również fizyczny egzemplarz gazety codziennej zawierającej nieprawidłową poradę zdrowotną, której przestrzeganie powoduje uszczerbek na zdrowiu?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

24 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2 dyrektywy 85/374 w związku z art. 1 i art. 6 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że „produktem wadliwym" w rozumieniu tych przepisów jest wydrukowany egzemplarz gazety, na łamach której

poruszono tematykę paramedyczną i udzielono nieprawidłowej porady zdrowotnej dotyczącej stosowania rośliny, zastosowanie się do której to porady przez czytelnika gazety doprowadziło do powstania uszczerbku na jego zdrowiu.

25 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględnić nie tylko jego brzmienie, ale również kontekst, w jakim został on ustanowiony, oraz cele, do których realizacji zmierza akt, którego przepis ten jest częścią. Geneza przepisu prawa Unii może również dostarczyć informacji istotnych dla jego wykładni (wyrok z dnia 9 października 2019 r., BGL BNP Paribas, C-548/18, EU:C:2019:848, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo).

26 Zgodnie z art. 2 dyrektywy 85/374 „produkt" oznacza każdą rzecz ruchomą, również będącą częścią składową innej rzeczy ruchomej lub nieruchomej, a także energię elektryczną.

27 Z brzmienia tego artykułu wynika, że usługi nie mogą być objęte zakresem stosowania tej dyrektywy.

28 Taką wykładnię art. 2 dyrektywy 85/374 potwierdza systematyka tej dyrektywy. W tym względzie należy zauważyć, że pojęcie „produktu" w rozumieniu tego artykułu zostało zdefiniowane w ogólnym kontekście odpowiedzialności producenta za szkody spowodowane wadliwym charakterem jego produktów.

29 Jak wynika z motywu trzeciego wskazanej dyrektywy, określony w niej system odpowiedzialności może mieć zastosowanie wyłącznie do rzeczy ruchomych pochodzących z produkcji przemysłowej lub do rzeczy ruchomych, które są używane w budownictwie lub instalowane w nieruchomościach.

30 Jak wskazano w motywie czwartym omawianej dyrektywy, ochrona konsumentów wymaga, aby wszyscy producenci zaangażowani w proces produkcji ponosili odpowiedzialność, w sytuacji gdy ich produkt gotowy, jego część składowa lub dostarczony przez nich surowiec okażą się wadliwe.

31 To w tym kontekście art. 1 dyrektywy 85/374, w związku z jej motywem drugim, ustanawia zasadę niezależnej od winy odpowiedzialności „producenta" – zdefiniowanego w art. 3 tej dyrektywy jako producenta produktu gotowego, producenta każdego surowca lub producenta części składowej i każdą osobę, która przedstawia się jako producent, umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie – za szkodę spowodowaną przez wadę jego produktu.

32 Z powyższych rozważań wynika, że usługi nie są objęte zakresem stosowania dyrektywy 85/374. Jednakże w celu udzielenia odpowiedzi na pytania sądu odsyłającego należy zbadać kwestię, czy porada zdrowotna, która ze względu na swój charakter stanowi usługę, w sytuacji gdy zostaje ona włączona do rzeczy ruchomej – w tym wypadku do wydrukowanej gazety – może, ze względu na to, że okazała się nieprawidłowa, sprawiać, że sama gazeta staje się wadliwa.

33 W rozumieniu art. 6 rzeczonej dyrektywy produkt jest wadliwy, jeżeli nie zapewnia bezpieczeństwa, jakiego można w uzasadniony sposób oczekiwać, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, w szczególności wygląd tego produktu, sposób jego użycia oraz czas, w jakim został on wprowadzony do obrotu. Zgodnie z motywem szóstym wskazanej dyrektywy oceny tej należy dokonywać z uwzględnieniem uzasadnionych oczekiwań ogółu społeczeństwa (wyrok z dnia 5 marca 2015 r., Boston Scientific Medizintechnik, C-503/13 i C-504/13, EU:C:2015:148, pkt 37).

34 Zgodnie z tym przepisem bezpieczeństwo, jakiego można w uzasadniony sposób oczekiwać, należy zatem oceniać z uwzględnieniem przede wszystkim przeznaczenia, cech charakterystycznych oraz obiektywnych właściwości danego produktu, a także specyfiki grupy użytkowników, dla których produkt ten jest przeznaczony (wyrok z dnia 5 marca 2015 r., Boston Scientific Medizintechnik, C-503/13 i C-504/13, EU:C:2015:148, pkt 38).

35 Jak wskazał w istocie rzecznik generalny w pkt 29 opinii, wadliwość produktu określa się na podstawie pewnych elementów nieodłącznie związanych z samym produktem, odnoszących się w szczególności do jego wyglądu, sposobu użycia oraz czasu, w którym został on wprowadzony do obrotu.

36 W niniejszej sprawie należy zauważyć, że usługa, o której mowa, czyli nieprawidłowa porada, nie wykazuje związku z wydrukowaną gazetą, która stanowi jej nośnik. W szczególności usługa ta nie dotyczy ani wyglądu, ani sposobu użycia owej gazety. Wskazana usługa nie należy zatem do elementów nieodłącznie związanych z wydrukowaną gazetą, które same w sobie pozwalają ocenić, czy produkt ten jest wadliwy.

37 Ponadto okoliczność, że w dyrektywie 85/374 nie zawarto przepisów dotyczących możliwości przypisania odpowiedzialności za produkty wadliwe w przypadku szkody wyrządzonej przez usługę, której dany produkt jest jedynie fizycznym nośnikiem, odzwierciedla intencje prawodawcy Unii. Określone przez prawodawcę Unii granice zakresu stosowania tej dyrektywy stanowią wypadkową złożonego procesu ważenia w szczególności poszczególnych interesów (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r., Dutrueux, C-495/10, EU:C:2011:869, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).

38 Odpowiedzialność usługodawców i odpowiedzialność producentów wyrobów gotowych stanowią zatem dwa odrębne reżimy odpowiedzialności, ponieważ działalności usługodawców nie zrównuje się z działalnością producentów, importerów i dostawców (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r., Dutrueux, C-495/10, EU:C:2011:869, pkt 32, 33). Jak wynika również z wniosku Komisji z dnia 9 listopada 1990 r. dotyczącego dyrektywy Rady w sprawie odpowiedzialności usługodawcy COM(90) 482 wersja ostateczna (Dz.U. 1991, C 12, s. 8), ze względu na specyfikę usług reżim odpowiedzialności usługodawcy powinien być przedmiotem odrębnej regulacji.

39 W związku z tym nieprawidłowa porada zdrowotna, która została opublikowana w wydrukowanej gazecie i która dotyczy sposobu użycia innej rzeczy, nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 85/374 i nie może czynić tej gazety wadliwą ani prowadzić do powstania, na podstawie tej dyrektywy, niezależnej od winy odpowiedzialności „producenta”, bez względu na to, czy chodzi tu o wydawcę owej gazety, jej drukarza, czy też autora artykułu.

40 Ewentualne objęcie takich porad zakresem stosowania dyrektywy 85/374 prowadziłoby nie tylko do zanegowania dokonanego przez prawodawcę Unii rozróżnienia pomiędzy towarami i usługami oraz wyłączenia tych drugich z zakresu stosowania tej dyrektywy, ale także do powstania niezależnej od winy odpowiedzialności wydawców gazet, przy czym zostaliby oni pozbawieni możliwości uwolnienia się od tej odpowiedzialności lub możliwość taka byłaby ograniczona. Otóż taki skutek podważałby przypomniany w motywie siódmym rzeczonej dyrektywy cel, jakim jest zapewnienie sprawiedliwego podziału ryzyka pomiędzy poszkodowanym a producentem.

41 Należy również wyjaśnić, podobnie jak uczyniła to Komisja w swych uwagach na piśmie, że chociaż przewidziana w dyrektywie 85/374 niezależna od winy odpowiedzialność za produkty wadliwe nie powstaje w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, to jednak zastosowanie mogą znaleźć inne reżimy odpowiedzialności umownej lub pozaumownej oparte na różnych podstawach, takich jak rękojmia za wady ukryte lub wina (zob. analogicznie wyrok z dnia 25 kwietnia 2002 r., González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255, pkt 31).

42 W świetle wszystkich powyższych rozważań na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, że art. 2 dyrektywy 85/374 w związku z art. 1 i art. 6 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że „produktu wadliwego" w rozumieniu tych przepisów nie stanowi wydrukowany egzemplarz gazety, na łamach której poruszono tematykę paramedyczną i udzielono nieprawidłowej porady zdrowotnej dotyczącej stosowania rośliny, zastosowanie się do której to porady przez czytelnika gazety doprowadziło do powstania uszczerbku na jego zdrowiu.

W przedmiocie kosztów

43 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 2 dyrektywy Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, zmienionej dyrektywą 1999/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 maja 1999 r., w związku z art. 1 i art. 6 dyrektywy 85/374, zmienionej dyrektywą 1999/34, należy interpretować w ten sposób, że „produktu wadliwego" w rozumieniu tych przepisów nie stanowi wydrukowany egzemplarz gazety, na łamach której poruszono tematykę paramedyczną i udzielono nieprawidłowej porady zdrowotnej dotyczącej stosowania rośliny, zastosowanie się do której to porady przez czytelnika gazety doprowadziło do powstania uszczerbku na jego zdrowiu.

Podpisy